

Babicz, Józef

Międzynarodowe konferencje z historii kartografii w 1989 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/2 - 3, 439-441

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Strzeleckiego, zwłaszcza w zakresie pomiarów temperatury, ciśnienia oraz w określaniu chemicznego składu minerałów i skał, a także ustalenie ikonografii odnośnych przyrządów tej epoki, którymi Strzelecki mógł się posługiwać;

2. Podjęcie badań nad biografią Strzeleckiego do 1831 r., to jest do 34 roku jego życia, w tym ustalenie przebiegu jego edukacji oraz wpływu biskupa Ignacego Raczyńskiego i Franciszka Sapichy na jego wykształcenie i dalszą jego karierę.

B(abicz) J(ózef)
(Warszawa)

MIĘDZYNARODOWE KONFERENCJE Z HISTORII KARTOGRAFII W 1989 R.

Renesans zainteresowań dziejami kartografii — wybiegających daleko poza przeciętne uprawianie historii nauki — wynika niewątpliwie z licznych pograniczy tej dyscypliny i jej doniosłej roli pomocniczej w historiografii innych dziedzin nauki. Oprócz spotkań w ramach poszczególnych krajów (w tym również Ogólnopolska Konferencja z Historii Kartografii, tzw. sudecka, w Jeleniej Górze, 12-14.10.1989) miały miejsce w Europie trzy międzynarodowe konferencje z historii kartografii godne odnotowania ze względu na ich tradycję i międzynarodowy zasięg.

XIII Międzynarodowa Konferencja z Historii Kartografii Amsterdam, 26.06-1.07.1989. Jej inicjatorem było Międzynarodowe Towarzystwo Historii Kartografii i Kogium wydawnicze jego pisma *Imago Mundi*, zaś głównymi organizatorami miejscowymi: Instytut Geografii Uniwersytetu w Utrechcie (prof. G. Schilder), Geograficzny Instytut Uniwersytetu w Amsterdamie (prof. Heinemeijer) i Holenderskie Towarzystwo Kartograficzne.

Konferencja, w której uczestniczyło ok. 250 osób z 22 krajów, obejmowała następujące formy spotkań naukowych: 1. Wykłady, 2. Otwarte demonstrowanie osiągnięć (Opfern Market), 3. Posiedzenia specjalne, 4. Cztery wystawy, 5. Wyieczki. Referaty Konferencji występowały w następujących grupach tematycznych: *Kartografia między sztuką i nauką*, *Kartografia tematyczna XIX wieku*, *Innowacje w kartografii morskiej 1650-1880*, *Wiedza i mechanizmy rynkowe jako czynniki rozwoju kartografii*, *Mapy jako środek zarządzania kolonialnego od 1750 r.* Wobec dużego nadmiaru zgłoszonych referatów „Open market for the history of cartography” dawał doskonałą możliwość prezentacji wszystkich osiągnięć uczestników, gdyż na wydzielonych stanowiskach podestu auli kościoła protestanckiego jako miejsca obrad można było prezentować niemal dowolną ilość map, materiału ikonograficznego osobom pojedynczym i grupom osób zainteresowanych. Tu właśnie były prezentowane polskie mapy leśne Ordynacji Zamoyskich (dr A. T. Pawłowska), jedyna istniejąca dużego formatu mapa Europy Wschodniej Jenkinsona, 1562, (mgr Krystyna Szykuła). Tylko *Carta Geologica*, 1815, Stanisława Staszica była przedstawiona podczas obrad przez J. Babicza.

W ramach konferencji odbyły się ponadto dwa posiedzenia specjalistyczne: Kuratorów map wielkich bibliotek publicznych i Stałej Komisji Historii Kartografii Międzynarodowej Unii Kartograficznej, obradującej nad zagadnieniami kartochronologii, kartobibliografii i problemami dydaktyki historii kartografii.

Wystawę demonstrującą wielki wkład kartografii holenderskiej do kartografii światowej, dotyczyły przede wszystkim:

1. Rytowników, sztycharzy i wydawców map ośrodka amsterdamskiego (Historyczne Muzeum w Amsterdamie);

2. Map i atlasów wydawców van Keulen (Holenderskie Muzeum Morskie w Amsterdamie);
3. Rękopiśmiennych map Holandii, w tym też i katastralnych z okresu 1500-1800, ze zbiorów Nijenhuis Muzeum w Hadze;
4. Sztuce na mapach (Gabinet Rycin Muzeum Królewskiego w Amsterdamie).

Ta bogata we wszechstronny program i doskonale zorganizowana Konferencja zaowocuje niewątpliwie w dalszej współpracy międzynarodowej historyków kartografii oraz w przyszłych spotkaniach, z których najbliższe będzie zorganizowane przez Muzeum Wojenne w Sztokholmie (dr Ula Ehrenswert) pod patronatem Szwedzkiej Akademii Nauk. II Międzynarodowe Sympozjum z Historii Kartografii na Uniwersytecie w Ulm, 4-6 lipca 1989. Sympozjum to nawiązywało do podobnej imprezy jaka miała miejsce w Ulm w 1982 r., to jest w 500-lecie wydania drukiem w tym mieście *Geografii* Ptolemeusza. Jej tematem był wówczas: *Wczesny obraz kartograficzny Starego Świata*. Podobnie jak wówczas i tym razem gospodarzem był powołany po wojnie Uniwersytet w Ulm, zaś całość problemów organizacyjnych leżała w rękach dra K. H. Meine. Jego właśnie wysiłkom zawdzięczać należy to, że przy nikłych środkach materialnych zrealizowany został program obrad na temat: *Dalszych epok rozwoju obrazu Ziemi, do czasów nowożytnych*. Spośród kilkunastu referatów na szczególną uwagę zasługiwały o Gastaldim i Merkatorze (dr Helwig), o Ph. Apianie (dr Wolff), o *Carta Marina* Olaus Magnusa (prof. K. Brunnera). Był też referat o topograficznych planach i najstarszych mapach miast Południowych Niemiec (prof. Harvey) oraz o historii kartografii Europy Wschodniej w jej związkach z kartografią zachodnioeuropejską (J. Babicz). Najbardziej późny okres reprezentował referat o tematycznych elementach na niemieckich i austriackich mapach 18 wieku. Nie tylko cennym, ale wręcz rewelacyjnym punktem programu było zwiedzenie oficyny faksymilowych wydań „Edition Deuschle”, gdzie można było ujrzeć najnowszą technikę produkcji na przykładzie faksymilowego wydania *Atlasu Millo*.

VII Międzynarodowe Sympozjum Towarzystwa im. Coronellego dla Historii Globusów i dawnych Instrumentów, Budapeszt 24-27 sierpnia 1989. Inicjatorem i współorganizatorem był prezydent Towarzystwa Rudolf Schmidt z Wiednia, miejscowymi organizatorami w Budapeszcie — Doc. Istvan Klinghammer i Dipl. kartograf Andras Orgovanyi z Instytutu Kartografii Uniwersytetu w Budapeszcie. W obradach brało udział ok. 60 uczestników. Referaty w liczbie ponad 20 dotyczyły poszczególnych twórców globusów, jak np. J. Felkis (L. Mucha) lub twórców naukowych instrumentów, jak np. A. Spitzer (F. Wawrik), następnie samych globusów wiele znaczących w historii kartografii, jak np. globusy Joh. Schönera (J. Babicz) lub H. Langlois (Paul Cook), czy też *Gottorper Globus* (Oswald Dreyer-Eimbcke), następnie restauracji i konserwacji globusów (M. H. Rasmussen, G. Mojesch, S. Sumira), ich klasyfikacji (E. Savage-Smith) i zastosowania w nawigacji (P. C. J. van der Krogt), a także globusów jako środków optymalnego wyrażania postępu w naukach o Ziemi (K. H. Meine). Dla historii polskiej nauki szczególnie cennym był referat o globusie będącym własnością Marcina Bylicy (Lajos Barthá).

Spośród wystaw szczególną wartość posiadała ekspozycja pt.: *Modele Ziemi i przestrzeni* w Muzeum Przemysłu i Sztuki oraz wystawa poświęcona dziejom kartografii węgierskiej zorganizowana przez Oddział Kartografii (dr Klara Patay) w Węgierskiej Bibliotece Narodowej na Zamku Széchényi pt.: *Old Maps on Hungary 1528-1900*.

Nader znamiennym jest fakt, że te trzy odbyte w tym samym roku konferencje międzynarodowe z historii kartografii w trzech krajach europejskich wcale

się nie dublowały tematycznie, przy czym każda z nich powiększała — stosownie do swego rozmiaru — dotychczasowe osiągnięcia w zakresie historii kartografii. Można to uznać za dowód szerokich zainteresowań i zapotrzebowań na tę dziedzinę historii nauk geograficznych.

Józef Babicz
(Warszawa)

150-LECIE POWSTANIA ODESKIEGO TOWARZYSTWA HISTORII I STAROŻYTNOŚCI

W Odessie w dniach 27-28 października 1989 r. odbyła się konferencja naukowa z okazji jubileuszu 150-lecia Odeskiego Towarzystwa Historii i Starożytności. Organizatorami byli: Akademia Nauk Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, Odeskie Towarzystwo Archeologiczne, Muzeum Archeologiczne w Odessie i Odeski Uniwersytet im. J. J. Miecznikowa.

Organizatorzy konferencji wydali skrót referatów w ilości 250 egzemplarzy. W publikacji zamieszczono 21 referatów, w których omówiono dzieje powstania Towarzystwa Historii i Starożytności, zakres badań, historię gromadzenia zbiorów, sprawy siedziby, biblioteki i podległych Towarzystwu muzeów. Kilka referatów poświęcono działalności i osiągnięciom najbardziej czynnych członków. Indywidualność poszczególnych uczonych i badaczy, wokół których skupiało się grono miłośników starożytności miała bowiem poważny wpływ na rozwój i zakres badań ziem nad Morzem Czarnym oraz na powstanie i rozwój Towarzystwa. I tak, początki zainteresowań starożytnościami tych ziem wiążą się z osobą J. A. Stempkowskiego. Znaczenie działalności Stempkowskiego dla archeologii nadczarnomorskiej omówili: S. B. Ochotników i A. S. Ostrowierchow w referacie *Zarozdżenie archieologii w Odessie (koniec XVIII w. — 1839 g.)*.

Powstanie Towarzystwa i jego pierwsze osiągnięcia, wynikające z zaangażowania umiejętności i własnych funduszy D. I. Kniażewicza, M. S. Woroncowa, N. N. Murzakiewicza, J. P. Blaramberga, A. A. Skalkowskiego i innych zreferował I. T. Czerniakow w wykładzie *Odesskomu Obszczestwu Istorii i Driewnostej — 150 liet*, oraz S. A. Bułatowicz, *Iz istorii numismaticzeskogo sobranija Odesskogo obszczestwa istorii i driewnostej*.

Obserwowane poważne ożywienie działalności Towarzystwa w połowie XIX wieku, wynikało z zaangażowania się w prace Towarzystwa N. I. Pirogowa, który w latach 1856-1858 był wiceprezydentem tego grona uczonych. Działalności Pirogowa poświęcony był referat A. D. Baczynskiego, *N. I. Pirogow i Odesskoje obszczestwo istorii i drewnostej*.

W latach osiemdziesiątych XIX stulecia, w odeskiej archeologii prym wiodło dwóch uczonych: Polak Władysław Jurgiewicz i E. R. Sztern. O ich działalności mówili: W. P. Wanczugow, *Odesskoje obszczestwo istorii i driewnostej na rubieże XIX-XX ww.* i E. P. Sztern oraz A. G. Zaginajło, *Odesskij Uniwersitet i Obszczestwo istorii i driewnostej*.

Przypomnienie dziejów i znaczenia Odeskiego Towarzystwa Historii i Starożytności w polskim piśmiennictwie jest wskazane, gdyż liczne były kontakty Polaków z tym Towarzystwem i jego zarządem. Odeskie Towarzystwo, które powstało w 1839 r. i zajmowało się badaniem dziejów i kultury ziem nad Morzem Czarnym, skupiało w swym gronie wielu uczonych, pisarzy i miłośników starożytności z Rosji, imperium rosyjskiego i z zagranicy. Wśród członków było kilku Polaków między